

Osnovna šola že dolgo ne deluje več Starši so osnovnošolci!

Pred časom je po družabnih omrežjih zakrožila pobuda slovenskih staršev za spremembo šolskega sistema devetletke.

BESEDILO: MAJA GRILC // FOTOGRAFIJE: ALEKSANDRA SAŠA PRELESNIK

Ivana Gradišnik

*Otrok navadno nihče
nič ne vpraša.
Tega kratko malo
nismo vajeni.*

Ivana Gradišnik

Eden izmed sprožilcev pobude je bil tudi ta, da so se starši naveličali spet hoditi v osnovno šolo in želijo, da se šola vrne otrokom. O tem, kaj in kako se znanji med zahtevami šolskega sistema in življenjem staršev in otrok, smo se pogovarjali z Ivano Gradišnik, vodjo Inštituta za sodobno družino, ki se že vrsto let ukvarja z družinsko tematiko v sodobnem času. Vprašanja, ki so me zanimala tudi iz lastne izkušnje starševstva in šolstva, so najbrž običajna, odgovori pa morda nekoliko manj. So pa zato toliko bolj iskreni in kažejo, da je otrok, človek, veliko bolj kompleksna celota, kot bi moral biti, če bi hoteli, da bi ustrezal togim merilom sistema. Morda je res prišel čas, da začnemo nadgrajevati sistem tako, da bo bolj po meri človeka, in ne obratno, kot so nas naučili.

Katera je najpogostejša težava, s katero se srečujejo družine šoloobveznih otrok?

Najbolj pogosto vprašanje je, do katere mere naj kot starš sodelujem, se vpletam ali nadzorujem šolsko delo. So otrokove domače naloge res moja odgovornost? Mu res moram dan in noč stati za vratom in kot policist preverjati, kaj dela in kako? Koliko družinskega življenja naj žrtvujemo za šolo? So ocene res pomembnejše od vsega drugega? In če menimo, da ne, smo zato res neodgovorni starši? To so dileme. Starši se upravičeno sprašujejo vsa ta vprašanja, ki niso lahka, in so se zato znašli v velikem precepu.

Kaj pa pravijo v šolah?

V šolah se po eni strani pridušajo, da se morajo otroci naučiti samostojnega dela in razviti odgovornost za svoje učenje, po drugi pa staršem polagajo na dušo, da je njihova naloga, da otroke pripravijo do tega, da izpolnijo, kar jim naloži učiteljica. Zadnjič je eden od domačih vzgojnih gurujev jasno povedal: »Odgovornost staršev je, da so domače naloge lično in pravilno narejene.« Učiteljem seveda ni lahko. Družbene razmere so se v zadnjih desetletjih korenito spremenile, otroci pa ne premorejo več samoumevnega strahospoštovanja do avtoritet. Zato je postalo njihovo delo težje kot kdaj prej. Če hočejo, da učenci sledijo navodilom, jih morajo spoštovati. In če hočejo, da jih spoštujejo, morajo izžarevati osebno avtoriteto. Samo dejstvo, da so učitelji, žal ne zadošča več.

Zakaj postane učenje muka?

To je eden najbolj zavratnih predsodkov, ki vladajo v šolskem prostoru. Ko otroci pridejo na svet, ne delajo nič drugega kot to, da se učijo. Ničesar ni, kar bi počeli raje, in to počnejo samodejno, z veseljem in nenehno. Potem pa pridejo v šolo, kjer se učenje na lepem predstavlja kot muka, trdo delo in trpljenje. Čeprav že dolgo vemo, tudi po zaslugi nešteti znanstvenih raziskav, da se največ, najbolj in najlažje učimo v spodbudnem, igrivem in radostnem okolju, stereotip še kar vztraja. Otroke začnemo s tem, da bo kmalu konec zabave, ker se bo začela resna šola, strašiti že v vrtcu, in iskreno me preseneča, da si otroci še vedno množično sploh upajo v prvi razred.

Mnogo staršev otrok iz prve triade pove, da tudi marsikatera učiteljica pritrdi staršem, da je program prezahteven glede na zmožnosti otrok.

Ja, večina učiteljic prvih razredov pove, da program ne ustreza razvojnim značilnostim otrok, sploh pa ne po zadnji prenovi pred nekaj leti, ko so ga še malo bolj navili. Od nekdanje obljube, da bo prvi razred podoben stari 'mali šoli', je ostalo bore malo, mogoče samo dodatna vzgojiteljica, kaj dosti več pa ne. Kakšen šok za sistem bo za otroka prvi razred, je, kolikor spremljam, v največji meri odvisno od iznajdljivosti in senzibilnosti posamičnih učiteljic, pa tudi volje in poguma, da pouk ukrojijo po svoje.

Vloga otroka se, ko dopolni šest let, tako rekoč čez noč skrči zgolj na vlogo učenca. Na lepem nas zanima samo še to, ali je naredil domačo nalogo, ali se je učil in ocena na testu.

Izkušnje iz prakse kažejo na to, da je trenutno vse več staršev, ki opozarjajo, da se tudi pozneje dogaja, da šolsko delo postane dejavnost, v katero je vključena tako rekoč vsa družina?

V šolah se pridušajo, da je z učenci križ zato, ker da smo starši neodgovorni, egocentrični in nimamo časa za svoje otroke. Vendar pa še nikoli v zgodovini človeštva starši nismo tako zelo in aktivno sodelovali v procesu izobraževanja svojih otrok, še nikoli se nismo tako zelo zanimali za njihove domače naloge, jih nadzirali, se zanimali, kaj se imajo za učiti, kdaj pišejo, kaj bodo vprašani, koliko točk so zbrali in podobno, pa je vendar vse narobe. Očitno z izvorno tezo torej nekaj ni v redu. Nekje do konca druge triade tudi najbolj trdoživim staršem zmanjka energije, potrpljenja, časa in veselja in takrat se začnejo jeziti in bi radi, da bi otrok počel svoje reči sam – še več, da bi si jih tudi želel opraviti sam. Ampak otrok tega pač ne zna in ne more, ker se ni imel priložnosti urediti se v odgovornosti zase.

Torej je prevzemanje odgovornosti rešitev?

Ja. Ampak najprej je treba razumeti, kaj pomeni osebna odgovornost. Otrok se ne more niti začeti urediti v prevzemanju odgovornosti za svoje delo, če mu hkrati nekdo ves čas odreka možnost, da bi zares prevzel odgovornost zase. Prevzeti odgovornost zase pa ne pomeni, da vedno brezhibno narediš vse, kar so drugi rekli, da moraš, ker je zate dobro. To je temeljni nesporazum. Biti osebno odgovoren za svoje šolsko delo pomeni včasih tudi ne narediti svoje naloge, ker si se tako odločil – ali pač pozabil – in sprejeti posledice. Starši pa tudi učitelji predvsem tega dela odgovornosti niso nikakor pripravljeni prepustiti otroku.

Zakaj ne?

Ker ne prenesemo nelagodja, ki ga to prinaša. Razlogi za nelagodje pa so različni. Starši, ki otroku dovolijo, da dela napake te vrste, tvegajo izgubo imidža odgovornega starša. Nekatere je strah, da se bodo otroci, če jih ves čas ne nadzirajo in usmerjajo, slabo naredili ali pa da ne bodo usvojili delovnih navad, kot se reče, ali pa da bodo zato zbrali premalo točk in se ne bodo mogli vpisati na 'ta pravo' srednjo šolo.

Torej smo starši v resnici razpeti med tem, ali naj otroke učimo odgovornosti ali poslušnosti?

Točno to. Živimo v prepričanju, da otrok izkazuje odgovornost takrat, ko ravna tako, kot od njega zahtevamo, ker se nam zdi prav. Vendar to ni odgovornost, to je samo ubogljivost, poslušnost. Nič drugega. Med osebno odgovornostjo ter poslušnostjo, slepim sledenjem navodilom in pričakovanjem drugih je bistvena razlika.

Kaj pa je bolj zdravo?

Če človek živi tako, da se praviloma ne vpraša, kaj hoče ali noče in zakaj, potem nikoli ne spozna, kdo sploh je. Če otroka učimo, da je bistvo odgovornosti v tem, da izpolnjuješ želje in pričakovanja drugih, potem ga oropamo pomembnih spoznanj o sebi. Rezultat so polni pedopsihiatrični oddelki lepih, sposobnih, inteligentnih, po uspehu odličnih otrok in mladostnikov, ki v nekem trenutku dekompenzirajo, nakar se vsi čudijo, kaj da jim je, ko pa so ja tako uspešni, in jih diagnosticirajo kot depresivne, z motnjami hranjenja, samopoškodbenim ali kakšnim drugim samodestruktivnim vedenjem. V resnici pa je to eksistencialna praznina. Ker jim nikoli ni bilo dano, da bi lahko odkrivali, kdo v resnici sploh so.

Ali otroka po tem, ko postane šolar, starši še dojemamo celostno?

Res se večinoma dogaja, da se vloga otroka, ko dopolni šest let, na lepem, skoraj čez noč, skrči zgolj in samo na vlogo – učenca. Medtem ko nas prej še zanimajo tudi drugi aspekti njegovega eksistencialnega bitja in smo radovedni, kaj ga fascinira, kaj veseli, kaj žalosti, česa ga je strah in podobno, je vsega tega z vstopom v šolo v preveliki meri konec. Na lepem nas zanima skoraj samo še to, ali je naredil domačo nalogo ali se je učil in ocena na testu.

Ampak starši vedno delujemo iz želje, da bi bili naši otroci dobro preskrbljeni v življenju in srečni. Ali pri tem previsoko vrednotimo uspešnost v šolskih klopeh?

Družbena realnost je danes popolnoma drugačna, mi pa še vedno 'trajbamo' staro zgodbo. Ta

«**»»»»
V šolah se pridušajo, da je z učenci križ zato, ker da smo starši neodgovorni, egocentrični in nimamo časa za svoje otroke. Vendar pa še nikoli v zgodovini človeštva starši nismo tako zelo in aktivno sodelovali v procesu izobraževanja svojih otrok.
«**»»»»****

zgodba je bila že v naših časih deloma lažna, danes pa je kratko malo popolna laž. Gre pa takole: bodi priden v šoli in se uči, imej dobre ocene in zbiraj točke, da se boš lahko vpisal na 'pravo' srednjo šolo in 'pravo' fakulteto. Potem boš lahko dobil dobro službo z dobro plačo in potem boš srečen in zadovoljen do konca svojih dni. Vsi vemo, da to ni res, otroci pa tudi. Klub temu se ponavljamo kot pokvarjena plošča, otroci, ki niso neumni, slepi in gluhi, nas imajo bodisi za naivne bodisi za lažnivce in potem seveda nič ne deluje, kot sanjarimo.

Koliko potem starši sami nehoti pripomoremo k pritisku na otroke glede uspešnosti v šoli?

Starši moramo, vsak zase, dobro premisliti, kaj nam, glede na naš vrednostni sistem, več pomeni. In ko vemo, kaj bi radi, se moramo odločiti in sprejeti odgovornost za posledice, kakršne-koli že so. Vprašamo se na primer lahko, ali nam je več do tega, da ima otrok same dobre ocene in so učiteljice zadovoljne ali pa nam je morda več vredno, da se otrok razvija v psihosocialno zdravo osebnost, ki bo v naslednjih 15–20 letih imel priložnost spoznati samega sebe do te mere, da bo, vsaj približno, vedel, kdo je in kaj hoče početi. Tudi ali predvsem skozi napake. Učiti se namreč nujno pomeni imeti možnost delati napake.

Kaj narediti, če hočemo, da je otrok samostojen, učitelji pa menijo, da so za slabe ocene krivi slabi starši?

Če hočemo, da se otrok nauči samostojnosti in odgovornosti, mu je to treba prepustiti. Učiteljem poveste, da ste se tako odločili, da zato ne boste delovali kot njihova podaljšana roka, da bo imel sicer vašo podporo in pomoč, ko bo zanj prosil in tudi povedal, kaj potrebuje. Res pa je, da se je potem treba sprijazniti, da otrok ne bo imel samih petk. Pri čemer pomaga, če vemo, da je večina otrok 'narejenih' za trojke. To dejstvo gre obojim, staršem in učiteljem, kar težko po grlu.

Kakšno sporočilo dajemo otroku s tem, če ga nenehno nadziramo?

Da mu ne zaupamo. Ampak tu vlada velik nesporazum. Zaupati namreč ne pomeni 'zaupam, da bo drugi storil, kot se meni zdi prav'. To ni zaupanje. Zaupati pomeni 'zaupam, da bo drugi storil, kot v tistem hipu in glede na svojo notranjo realnost v tistih okoliščinah najboljše zmore'. Zaupati pomeni verjeti, da je človek ravnal po svojih najboljših močeh. In to je zaupanje, ki ga otroci potrebujejo. Da verjamemo vanje. Dolgoročno pa s tem otroka učimo tudi, da zaupa sebi in se pozneje dosti lažje recimo – to je staršem zelo všeč slišati – postavi po robu pritisku vrstnikov glede spolnosti, alkohola, drog in vsega drugega, kar pač prinaša življenje.

Kako torej sodelovati z otrokom pri šolskem delu?

Tako, da otrok ve, da smo mu na voljo, da mu zaupamo in ga spodbujamo, da sam pove, ali potrebuje pomoč in tudi kakšno pomoč pričakuje. S tem ga naučimo dveh pomembnih reči: kaj hočem in kaj potrebujem za to, kar hočem. To lekcija za vse življenje in pride prav v šolah, službah, pri odnosih, povsod.

Torej preprosto vprašati otroka, kaj potrebuje?

Ja, otrok pogosto nihče nič ne vpraša. Ko imam na svetovanju pred sabo starše, po njihovem uvodu velikokrat vprašam, kaj pa otrok pravi o vsem tem. In večina staršev ne ve. Preprosto jim ne pride na misel, da bi vprašali. Tega kratko malo nismo navajeni.

Ker tudi večine izmed nas ni nihče nič vprašal?

Natanko tako. Nasploh je v navadi, da mislimo, da človeku pomagamo tako, da mu začnemo prigovarjati, kaj menimo, da bi moral storiti, ali kaj bi sami storili na njegovem mestu. Jaz temu pravim 'nasvetkarstvo', ne pomoč. V resnici ljudje potrebujemo razumevanje in empatijo, in če ju dobimo, se lahko potem sami dokopljemo do odgovora zase, ki ga tako in tako vedno že nosimo v sebi.

Ali imamo starši vsakodnevno večji vpliv na šolo, kot se nam zdi? Na dejansko šolo, ne šolski sistem?

Starši smo soodgovorni za ustvarjanje klime na šoli. Eno od zoprnih in težavnih spoznanj je, da če hočemo za svoje otroke več spoštljivosti in empatije, potem se moramo zavedati, da enako velja za vse. Lahko se z učiteljico ne strinjamo, lahko imamo različne vrednote in prepričanja, pa vendar je tudi ona človeško bitje in si zasluži naše temeljno spoštovanje že samo zato, ker je človek. Tisto, kar hočemo v odnosu do sebe ali svojih otrok, moramo tudi znati dati drugim. In potem lahko steče dialog čisto drugače. Je pa to težko, če ne kar najtežje. Sama sem se ravno tu večkrat spotaknila – in se potem iz svojih napak učila.

In enako tudi na otroke.

Dobro je, če se zavedamo svojega odločujočega vpliva na otrokovo samospoštovanje. Ne moremo vplivati na to, kaj bo otrok vse doživel v življenju. Lahko pa vplivamo na to, kako bo kaj doživljal in kakšen odnos bo imel do tega, kar se mu zgodi in kar pač je. In ko rečem samospoštovanje, mislim po eni strani na to, v kolikšni meri se poznamo, kaj sploh vemo o sebi, in po drugi, kakšen odnos imamo do tega, kar o sebi vemo. Ali vemo, čutimo, verjamemo, da smo vredni že samo zato, ker smo? Ne da bi morali za to karkoli narediti, doseči, dokazati? Če ja, potem nas življenje težje vrže iz tira. ■